

Analiza odluka tužilaštava donetih povodom krivične prijave podnete zbog ugrožavanja sigurnosti glavnog i odgovornog urednika portala „Južne vesti“

Uvod

Ova Analiza napisana je s ciljem da osvetli problematična mesta u postupanju tužilaštva u slučaju, jednom od mnogobrojnih, u kom je novinar, konkretno – glavni i odgovorni urednik, podneo krivičnu prijavu zbog ugrožavanja sigurnosti putem interneta (precizno, društvene mreže Fejsbuk). Problematična mesta odnose se na pitanje nadležnosti tužilaštava koja su postupala po podnetoj krivičnoj prijavi, kao i na stavove koje su ta tužilaštva zauzela prilikom donošenja odluka. Zaključci do kojih se u ovoj Analizi bude došlo, poslužiće kao osnova za predlaganje konkretnih preporuka, čiji je cilj da se praksa domaćih tužilaštava i sudova unapredi, kao i da se položaj novinara poboljša.

Činjenični opis

Pred kraj 2017. godine na Fejsbuk stranici internet portala „Južne vesti“, ispod objave „Budžet Grada Niša“, jedan od korisnika te društvene mreže napisao je sledeći komentar. „JUZNE VESTI su anti srpske, placenicke profasisticke i Bugarske. PO SRBIJI PLJUJU A STO JACE VREDJAJU I VLADU TO SVE VISE NOVCA DOBIJAJU OD ZAPADA I SOROSA, ... PAZITESE KAD PRELAZITE ULICU ha ha ha,(mozda ne prepoznajete boje na semafor) tras,tras,bum bum,tras...“.

Policija je o spornom komentaru bila obavestena u najkraćem roku. Autor spornog komentara pronađen je u roku od 24 časa. Redakcija portala „Južne vesti“ obavestila je javnost o tom događaju, i podsetila na činjenicu da su njihovi novinari svakodnevno izloženi porukama koje doživljaju kao pretnje za vlastitu bezbednost.¹ Novinarska udruženja više puta su apelovala na državne organe da preduzmu sve zakonom predviđene aktivnosti kako bi one koji prete novinarima tog portala procesuirali i novinarima garantovali bezbednost.² Policijska uprava u Nišu podnela je Osnovnom javnom tužilaštvu u Nišu krivičnu prijavu, u kojoj je navedeno da je kornik društvene

¹ <https://www.juznevesti.com/Hronika/Nove-pretnje-luznim-vestima-Pazite-kako-prelazite-ulicu.sr.html>

² <https://www.juznevesti.com/Drushtvo/NUNS-osudio-pretnje-luznim-vestima.sr.html>
<http://www.nuns.rs/info/statements/22479/nuns-osudio-najnovije-pretnje-novinarima-portala-juzne-vesti.html>
<http://www.nuns.rs/info/statements/27553/pretnje-novinarima-juznih-vesti.html>

mreže Fejsbuk (čiji je identitet utvrđen) citiranim komentarom ugrozio sigurnost tadašnjeg glavnog i odgovornog urednika portala „Južne vesti“ Aleksandra Stankova. Osumnjičenom je stavljeno na teret izvršenje krivičnog dela Ugrožavanje sigurnosti, iz člana 138 st. 1 Krivičnog zakonika Republike Srbije. To krivično delo glasi: „Ko ugrozi sigurnost nekog lica pretnjom da će napasti na život ili telo tog lica ili njemu bliskog lica, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine“.

Kako bi proverilo navode iz krivične prijave, tužilaštvo je saslušalo osumnjičenog. On je priznao da je napisao sporni komentar na Fejsbuku, ali ne sa namerom da preti bilo kome, već da izrazi svoje nezadovoljstvo zbog ranijih negativnih komentara u vezi sa otvaranjem novog KC u Nišu. Osumnjičeni je naveo da urednika Aleksandra Stankova ne poznaje, te da komentar koji je napisao ne predstavlja pretnju, i nije novinarima i uredniku portala „Južne vesti“ bio upućen. Naveo je i da mu je žao zbog svega, jer nije imao nameru da bilo kome preti, kao i to da zbog zdravstvenih problema od kojih pati nikoga i ne bi mogao povrediti.³

Prvo osnovno javno tužilaštvo u Nišu zauzelo je stav da komentar koji je osumnjičeni napisao nije bio upućen Aleksandru Stankovu lično, niti je sadržao naznačenje nekog konkretnog lica, kao i da nije naslovljen na novinara, urednika ili neko drugo konkretno lice. Tužilaštvo je obrazložilo da stav da komentar koji je ostavio osumnjičeni ne sadrži konkretnu i kvalifikovanu pretnju upućenu nekom individulano određenom licu potkrepljuje i iskaz osumnjičenog, u kome se navodi da je komentar ostavio kako bi izrazio svoj stav, a ne kako bi nekome pretio. Uzevši u obzir navedenu argumentaciju, tužilaštvo je odbacilo krivičnu prijavu, smatrajući da ne postoje osnovi sumnje da je osumnjičeni izvršio krivično delo Ugrožavanje sigurnosti, iz člana 138 st. 1 Krivičnog zakonika, na štetu Aleksandra Stankova, kao i da nije izvršio bilo koje drugo krivično delo za koje se krivično gonjenje preduzima po službenoj dužnosti.⁴

Koristeći svoje zakonsko pravo na ulaganje prigovora protiv rešenja Osnovnog javnog tužilaštva,⁵ Aleksandar Stankov se, preko svog punomoćnika, obratio neposredno Višem javnom tužilaštvu u Nišu. Tom tužilaštvu ukazano je na činjenicu da je Osnovno javno tužilaštvo u Nišu, u konkretnom slučaju, pogrešno i nepotpuno utvrdilo činjenično stanje, jer je pretnja koju je osumnjičeni uputio bila *ozbiljna, kvalifikovana* i upućena *tačno određenom licu*, odnosno, *većem broju lica*. U prigovoru je istaknuto da Osnovno javno tužilaštvo u Nišu nije na pravilan način vrednovalo spornu pretnju, budući da ju je cenilo isključivo iz ugla umišljaja osumnjičenog, te

³ Rešenje Osnovnog javnog tužilaštva u Nišu, od dana 20. 12. 2018. godine

⁴ Rešenje Osnovnog javnog tužilaštva u Nišu, od dana 20. 12. 2018. godine

⁵ Član 51 Zakonika o krivičnom postupku

njegove nemogućnosti da pretnju koju je uputio i ostvari. S tim u vezi, u prigovoru je ukazano i na to da je tužilaštvo bilo u obavezi da sasluša Aleksandra Stankova kako bi utvrdilo da li je sporni komentar kod njega prouzrokovao osećanje straha ili osećaj lične ugroženosti. U prigovoru je navedeno da je pretnja bila upućena glavnom i odgovornom uredniku portala „Južne vesti“, jer on po svojoj funkciji predstavlja taj mediji, odnosno, svim novinarima koji rade u toj redakciji, o čemu govori činjenica da je pretnja izrečena u množini, i to na zvaničnoj Fejsbuk grupi portala „Južne vesti“. U vezi s tim što je pretnja izrečena u množini, u prigovoru je bilo reči i o tome da je Osnovno javno tužilaštvo u Nišu imalo obavezu da ispita da li je osumnjičeni ostvario teži oblik navedenog dela (član 138 st. 2 Krivičnog zakonika predviđa strožu kaznu ukoliko je pretnja upućena većem broju lica). Predloženo je da Više javno tužilaštvo u Nišu usvoji prigovor i izda obavezno uputstvo prvostepenom tužilaštvu da sasluša Aleksandra Stankova, kao i druga lica koja su u to vreme bila zaposlena u reakciji portala „Južne vesti“.⁶

Više javno tužilaštvo u Nišu prigovor je odbilo kao neosnovan. To tužilaštvo zauzelo je stav da je odluka prvostepenog tužilaštva pravilna i zakonita, tj. da sporni komentar ne odražava neposrednu, konkretnu, ozbiljnu, kvalifikovanu pretnju usmerenu na život ili telo, odnosno, pretnju koja je objektivno podobna da kod onoga kome se preti izazove osećaj straha ili nesigurnosti. U rešenju je navedeno da se sporni komentar ne odnosi na individualno određeno lice, a da se iz odbrane osumnjičenog može utvrditi da isti ne poznaje glavnog i odgovornog urednika, da nije hteo da uputi pretnju ni uredniku, niti zaposlenima u redakciji portala „Južne vesti“, i da objektivno nije sposoban da bilo koga povredi. U svojoj odluci Više javno tužilaštvo zaključilo je da sporni komentar predstavlja kritički stav lica protiv kog je krivična prijava podneta, da se novinari zbog prirode posla kojim se bave sa takvim kritičkim stavovima neretko suočavaju, te da se zbog toga navedeni komentar ne može posmatrati kao ozbiljna pretnja usmerena na lišavanje života ili povredu telesnog integriteta jednog ili više lica. Ni jedno ni drugo javno tužilaštvo uopšte nije uzelo u obzir činjenicu da ugoržavanje sigurnosti licu koje obavlja posao od značaja za javno informisanje predstavlja najteži oblik navedenog krivičnog dela (član 138 st. 3 Krivičnog zakonika).

Važno je napomenuti da protiv te odluke Višeg tužilaštva u Nišu nije moguće uložiti bilo kakav pravni lek. U domaćoj praksi bilo je slučajeva u kojima su oštećeni pokušali da odluku drugostepenog tužilaštva pobijaju u postupku pred ustavnim sudom, izjavljujući Ustavnu žalbu protiv odluke tužilaštva. Međutim, u jednom takvom slučaju (Ilir Gaši i dr. protiv Dragana J Vučićevića i dr.) Ustavni sud zauzeo je stav da rešenjem o odbačanju krivične prijave ne mogu biti

⁶ Rešenje Višeg javnog tužilaštva u Nišu, od dana 11. 1. 2019. godine

povređena ili uskraćena Ustavom zajemčena prava i slobode, te da se protiv istog ne može izjaviti Ustavna žalba.

Pravni okvir

Da li je postupalo nadležno nadležno tužilaštvo?

Zakonom o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala ("Sl. glasnik RS", br. 61/2005 i 104/2009) uređuje se obrazovanje, organizacija, nadležnost i ovlašćenja posebnih organizacionih jedinica državnih organa radi otkrivanja, krivičnog gonjenja i suđenja za krivična dela određena tim zakonom. Shodno odredbama tog zakona, Visokotehnološki kriminal predstavlja vršenje krivičnih dela kod kojih se kao objekat ili sredstvo izvršenja krivičnih dela javljaju *računari*, računarski sistemi, *računarske mreže*, računarski podaci, kao i njihovi proizvodi u materijalnom ili elektronskom obliku.⁷ Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala primenjuje se, između ostalog, i radi otkrivanja, krivičnog gonjenja i suđenja za krivična dela *protiv sloboda i prava čoveka i građanina*, koja se zbog načina izvršenja ili upotrebljenih sredstava mogu smatrati krivičnim delima visokotehnološkog kriminala.⁸ Za postupanje u predmetima krivičnih dela na osnovu Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala nadležno je *Više javno tužilaštvo u Beogradu za teritoriju Republike Srbije*. U Višem javnom tužilaštvu u Beogradu obrazovano je posebno odeljenje za borbu protiv visokotehnološkog kriminala, tj. Posebno tužilaštvo.⁹ Radom Posebnog tužilaštva rukovodi Posebni tužilac za visokotehnološki kriminal.¹⁰

Budući da je krivično delo Ugrožavanje sigurnosti, iz člana 138 Krivičnog zakonika Republike Srbije, svrstano u grupu krivičnih dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina,¹¹ te da je krivično delo koje je osumnjičenom stavljeno na teret izvršeno putem računara i računarske mreže – interneta (konkretno Fejsbuka), nadležno tužilaštvo je, umesto Osnovnog tužilaštva u Nišu, trebalo biti Više javno tužilaštvo u Beogradu, odnosno, Posebno odeljenje Višeg tužilaštva u Beogradu za borbu protiv visokotehnološkog kriminala.¹² Taj stav ima svoju potvrdu i u aktuelnoj

⁷ Član 2 Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala

⁸ Član 3 Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala

⁹ Član 4 Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala

¹⁰ Član 5 Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala

¹¹ Glava XIV Krivičnog zakonika

¹² <http://www.beograd.vtk.jt.rs/>

sudskoj praksi, baziranoj na sličnim slučajevima – konkretno, praksi Vrhovnog kasacionog suda u Beogradu.¹³

Da li je neophodno da identitet lica kojima se pretilo bude unapred poznat i tačno određen?

Osnovno javno tužilaštvo u Nišu, kao i Više javno tužilaštvo u istom gradu, stalo je na stanovište da se sporni komentar ne odnosi na individualno određeno lice, tj. da je isti „određen apstraktno, bez konkretnizacije kog lica se navodi spornog komentara tiču“.¹⁴ Iako u srpskom zakonodavstvu sudska praksa ne predstavlja izvor prava, uporedbe radi, navešćemo praksu Višeg kasacionog suda u Beogradu, iz jednog sličnog slučaja. Naime, taj sud stao je na sledeće stavnište: „Tačno je da je za postojanje ovog krivičnog dela,¹⁵ gde je reč o više lica kao pasivnom subjektu, potrebno da se zna na koja lica se odnosi pretnja napadom na život ili telo i čija je lična sigurnost ugrožena, *ali to ne znači da identitet tih lica mora biti unapred poznat i tačno određen*, kako pogrešno smatraju prvostepeni i drugostepeni sud. Dovoljno je da je ta lica, na koja se odnosi pretnja, *moгуće odrediti prema nekoj okolnosti koja stoji u vezi sa upućenom pretnjom*.“^{16, 17}

Imajući u vidu činjenicu da je sporni komentar postavljen na zvaničnoj Fejsbuk grupi portala „Južne vesti“, osnovano se može tvrditi da je bio upućen zaposlenima u redakciji tog portala (tj. većem krugu ljudi), samim tim i njenom glavnom i odgovornom uredniku. Navedeno potvrđuje i aktuelna sudska praksa Vrhovnog kasacionog suda. Naime, u citiranom slučaju (vođenom pred Vrhovnim kasacionim sudom), pretnju je uputilo lice u okviru Fejsbuk grupe „Gej parada Bruka Srbije“. To lice bilo je član navedene grupe, a poruku je uputio sa svog profila, i ona je glasila: „Zaklati naravno“. Vrhovni kasacioni sud Srbije u svojoj odluci naveo je sledeće: „Upravo na takav način krug lica koja se mogu pojaviti kao pasivni subjekti – oštećeni, određen je u optužnom aktu u konkretnom slučaju, prema prirodi pretnje, načinu i sredstvu kojim je upućena tako da se odnosi na svakog pojedinca koji namerava biti učesnik 'Parade ponosa 2010' [...] ova pretnja s obzirom na navedene okolnosti pod kojima je upućena i mogla biti saznata, objektivno može stvoriti osećaj uznemirenja, nesigurnosti i straha za ličnu bezbednost kod pripadnika tog kruga lica, koji su kao

¹³ [Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Kzz 842/2015, od dana 07.10.2015. godine](#)

¹⁴ Rešenje Višeg javnog tužilaštva u Nišu od dana 11.01.2019. godine

¹⁵ Odnosi se na krivično delo Ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 stav 2 u vezi sa stavom 1 Krivičnog zakonika Republike Srbije

¹⁶ [Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Kzz 59/11 od dana 31.08.2011. godine](#)

¹⁷ Kurziv u tekstu intervencija je autora Analize.

pasivni subjekt i mogući oštećeni naznačeni u optužnom aktu, na način koji ih dovoljno određuje kao pripadnike ciljne grupe kojoj je upućena pretnja.“

Zaključci i preporuke

Analizirajući sve okolnosti slučaja o kom je reč, u vezi s njim može se navesti nekoliko problema. Pre svega, u vreme kada je bezbednost novinara na zabrinjavajućem nivou,¹⁸ veoma je opasno olako pristupati ispitivanju krivičnih prijava koje novinari (i druga lica koja se bave poslovima od značaja za javno informisanje) podnose zbog toga što smatraju da im je sigurnost ugrožena. Pored toga što se mora štiti bezbednost novinara, blagovremena i adekvatna reakcija nadležnih organa (u ovom slučaju tužilaštva) važna je i zbog toga što se na taj način štiti sama sloboda izražavanja – pravo novinara da saopštava informacije i pravo javnosti da te informacije prima.

Postupajući po podnetoj krivičnoj prijavi, tužilaštvo je bilo u obavezi da brižljivo i temeljno, ali i efikasno (od momenta podnošenja krivične prijave do momenta donošenja rešenja o odbacivanju prigovora prošlo je više od godinu dana) sagleda sve okolnosti konkretnog slučaja i da, sledeći cilj zakonodavca da se propisivanjem tog krivičnog dela pruži krivičnopravna zaštita lica koja se bave poslovima od značaja za javno informisanje (član 138 stav 3 Krivičnog zakonika), njihovu sigurnost zaštititi na adekvatan način. Ta zaštita neće uvek podrazumevati preduzimanje gonjenja od strane tužioca. Međutim, vrlo je važno da ceo postupak (od pravilnog određivanja nadležnosti tužioca do odbacivanja krivične prijave/ krivičnog gonjenja) bude sproveden u skladu sa zakonom. Koliko je to pitanje važno, potvrđuje i činjenica da je 18. 1. 2017. godine (dve godine pre nego što je Više tužilaštvo u Nišu donelo rešenje kojim je prigovor oštećenog odbijen) potpisan Sporazum o saradnji i merama za podizanje nivoa bezbednosti novinara. Taj sporazum potpisali su novinarske organizacije, Republičko javno tužilaštvo i Ministarstvo unutrašnjih poslova, s ciljem da se obezbedi veća sigurnost novinara u vezi s poslovima koje obavljaju.

Vredelo bi podsetiti na činjenicu da se lična sigurnost shvata u subjektivnom smislu, tj. kao osećaj sigurnosti.¹⁹ Da li je kod oštećenih zaista nastupio osećaj nesigurnosti, moguće je utvrditi samo na osnovu njihovih iskaza. Kao što je to već navedeno, tužilaštvo, u slučaju o kom je reč, nije

¹⁸ Pogledati analizu postojećeg stanja u oblasti javnog informisanja u: [Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020–2025. godine](#) i [Izveštaj Evrposke komisije za 2019. godinu](#)

¹⁹ Autor prof. dr Zoran Stojanović, *Komentar Krivičnog zakonika*, drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Službeni glasnik, Beograd, 2007, str. 379.

saslušalo ni glavnog i odgovornog urednika portala „Južne vesti“, niti zaposlene u tom mediju. Kako se radnja izvršenja krivičnog dela Ugoržavanje sigurnosti sastoji u upotrebi pretnje da će se napasti na život ili telo nekog lica ili njemu bliskog lica čime se ugoržava sigurnost tog lica, tužilaštvo je trebalo dati jasne i precizne razloge zbog kojih je smatralo da sporni komentar ne predstavlja pretnju koja je objektivno podobna da kod onoga kome se preti izazove osećaj straha ili nesigurnosti.

Imajući u vidu delikatnu situaciju u kojoj se novinari nalaze zbog specifičnosti svog posla, tužilaštvo izuzetno mora voditi računa o obrazloženju odluka koje donosi, posebno kad odbacuje krivičnu prijavu koju je novinar podneo. Zabrinjavajuća je konačna odluka Višeg javnog tužilaštva, u kojoj se ističe da komentar – „JUZNE VESTI su anti srpske, placenicke profasisticke i Bugarske. PO SRBIJI PLJUJU A STO JACE VREDJAJU I VLADU TO SVE VISE NOVCA DOBIJAJU OD ZAPADA I SOROSA, ... PAZITESE KAD PRELAZITE ULICU ha ha ha,(mozda ne prepoznajete boje na semafor) tras,tras,bum bum,tras...“ – predstavlja kritički stav lica protiv koga je krivična prijava podneta, a da se novinari zbog prirode posla kojim se bave sa takvim kritičkim stavovima neretko suočavaju, iz kog razloga se navedeni komentar ne može posmatrati kao ozbiljna pretnja usmerena na lišavanje života ili povredu telesnog integriteta jednog ili više lica.

Budući da postojeći sistem, zbog hijerarhijskog mehanizma kontrole, ne garantuje objektivnost tužilaca prilikom odlučivanja po prigovoru protiv odluke nižeg javnog tužioca kojim se odbacuje krivična prijava, na kraju ove Analize podsetićemo na ono o čemu se već dugo govori – na potrebu da se uvedu eksterne kontrole rada javnog tužilaštva. U kontekstu ove Analize, sve to slobode javnog informisanja i bezbednosti novinara radi.